

‘Waarom hebben we deze school nooit eerder bedacht?’

Wittering.nl geslaagd
voorbeeld van
onderwijsvernieuwing

Klaslokalen zijn er op basisschool Wittering.nl niet, klassikale lessen evenmin.

Voordat iedereen weer naar huis gaat, evalueren de kinderen onder leiding van een leerkracht de dag met elkaar.

DOOR MANDY PIJL

FOTOGRAFIE MIRJAM VAN DER LINDEN

De school van de toekomst is geen utopie in de hoofden van onderwijsprofessionals. Hij bestaat. Op Wittering.nl in het Brabantse Rosmalen werken leerlingen aan kernconcepten, routines en creativiteit. De naam zegt het al: internet hoort bij de dagelijkse gang van zaken. De inspectie is enthousiast. *Slow Management* bezocht de school, een alternatief voor de eenheidsworstenfabriek die het traditionele onderwijs volgens sommigen is.

Onlangs vroeg directeur Ton van Rijn van basisschool Wittering.nl een groep collega's hoe zij hun ideale school zagen. Bijna allemaal verlangden ze naar meer aandacht voor de creatieve ontwikkeling van leerlingen. 'Ook autonomie voor kinderen en de mogelijkheid om binnen én buiten het schoolgebouw te leren stonden op hun verlanglijstje', vertelt Van Rijn.

Zo eensgezind als zijn collega-directeuren waren in hun ideeën over wat de beste school zou zijn, zo unaniem waren ze ook over de verwezenlijking ervan. Gewoonweg onmogelijk, luidde het oordeel. 'Hun schoolgebouw zou niet voldoen, leerkrachten konden deze nieuwe vorm van onderwijs niet aan en ouders zouden bezwaren hebben. Net als de inspectie', vat Van Rijn samen welke beren men op de weg zag.

Regisseur, mentor of specialist

Van Rijn, die vaker voor groepen directeuren en leerkrachten spreekt en teams rondleidt op zijn school, ziet het als zijn

missie om anderen ervan te overtuigen dat het wél mogelijk is om een vernieuwende school op te zetten waar de meeste onderwijsprofessionals alleen van kunnen dromen. Een school waar de talentontwikkeling van leerlingen centraal staat, leerkrachten kinderen vooral coachen én waar ouders en inspectie tevreden over kunnen zijn.

Zijn Wittering.nl in Rosmalen (vlakbij Den Bosch) is zo'n school. Leerkrachten heten er regisseur, mentor, begeleider of specialist en de leerlingen zijn verdeeld in vier units naar leeftijd. De eerste, voor kinderen van nul tot vier jaar, is een combinatie van kinderopvang en peuterspeelzaal. De basisschoolleerlingen zijn verdeeld in de leeftijdsgroepen vier tot zes jaar, zes tot negen jaar en negen tot twaalf jaar. Elke unit telt zo'n honderd kinderen, verdeeld in basisgroepen. Aan het begin van de dag komt elke basisgroep bij elkaar om, zoals Van Rijn het noemt, het werk te verdelen. De kinderen

Creativiteit is het derde onderdeel van het onderwijsprogramma.

stellen hun dagprogramma samen, waarna ze aan de slag gaan. Voordat iedereen weer naar huis gaat, evalueren de kinderen onder leiding van een leerkracht de dag met elkaar. Klaslokalen zijn er op Wittering.nl niet, klassikale lessen evenmin. De kinderen werken aan de hand van kernconcepten, waarvan er elk schooljaar tien zijn. 'Kinderen denken niet in aardrijkskunde, geschiedenis en natuurkunde, maar zien de wereld als een geheel', zegt Van Rijn. 'Alles heeft met alles te maken, wat de Duitsers *Gestalt* noemen. Hier noemen we het kernconcepten, verzamelingen van aan elkaar gerelateerde inzichten.'

Eureka-ruimte

Nu werken de kinderen aan het kernconcept evenwicht en kringloop, de jongens Samuel en Julius hebben de windcentrale die ze van Lego hebben gebouwd net buiten getest. 'Hij werkt!' vertellen ze regisseur Marita van den Heuvel

enthousiast als ze de Eureka-ruimte weer binnen komen, het deel van de school waar kinderen proeven en ontdekkingen doen. Van den Heuvel, werkzaam op Wittering.nl sinds de oprichting in 2004, is ervan overtuigd dat het onderwijssysteem van haar school dé manier is om kinderen te motiveren om te leren. 'Hier kunnen ze al het goede uit zichzelf halen, waardoor ze elke dag met plezier naar school gaan. En ik ook.' Van den Heuvel zou niet terugwillen naar het traditionele, klassikale onderwijs. 'Waar je zo'n dertig kinderen lesgeeft, van wie er maar vijf de lesstof oppikken en je de

Ton van Rijn: 'Wat heeft dit kind nodig, dáár moet het onderwijs over gaan.'

anderen tekortdoet.' De school in Rosmalen toont volgens haar aan dat je door een andere organisatie en inrichting en een andere manier van kinderen laten leren veel meer kunt bereiken – met dezelfde verhouding van leerkrachten en kinderen.

De kernconcepten beslaan een derde van de onderwijstijd. Rekenen en spelling – Van Rijn spreekt van het aanleren van routines – neemt ook een derde deel in beslag. Creativiteit is het derde onderdeel van het onderwijsprogramma.

Inspectie

In het gangbare systeem is creativiteit een miskend onderdeel, vindt Van Rijn. En dat zal het volgens hem voorlopig blijven, nu men in de politiek vindt dat het onderwijs terug moet naar de basis: taal en rekenen. 'Terwijl onderzoeken het belang van een meer creatief aanbod aantonen. In de Verenigde Staten bijvoorbeeld heeft men een experiment gedaan in een achterstandswijk. Eén groep kinderen kreeg les én kon meedoen aan creatieve activiteiten, een andere groep kreeg alleen les. Die eerste groep scoorde significant hoger dan de groep die van dat aanbod geen gebruik maakte.' Wittering.nl heeft daarom behalve een Eureka-ruimte ook

een danstheater en een atelier. Van Rijn twijfelt er niet aan dat de aanpak op zijn school, waar veel aandacht is voor expressie, tot goede resultaten leidt. Hij geeft een kijkje in de schooladministratie en laat zien dat het schoolgemiddelde op 538 staat, een getal dat is gebaseerd op de uitkomsten van toetsen van het Cito. De maximale score is 550. 'Ik kan niet aantonen dat de creatieve prestaties van leerlingen hun cognitieve prestaties bevorderen, maar de neiging om dat te beweren heb ik wel degelijk.'

Binnenkort komt de inspectie met een oordeel over de resultaten, naar aanleiding van een recent bezoek aan de school. Bij een bezoek van vijf jaar geleden bestond Wittering.nl nog te kort. Wel liet de inspectie zich al enthousiast uit over de school. Het onderwijs was er van voldoende kwaliteit en bijzonder positief was de inspectie over het pedagogisch handelen van het team, de actieve en zelfstandige rol van leerlingen en het schoolklimaat.

Kwartje laten vallen

'Tijdens het onderzoek heeft de inspectie geconstateerd dat de leerlingen voortdurend worden gestimuleerd om het 'kwartje te laten vallen', onder andere door een rijke

leeromgeving en het van én met elkaar leren', schrijft de inspectie in het eerdere rapport. Ook de manier waarop het team de vorderingen van de leerlingen volgt, onder meer door het bijhouden van een portfolio, krijgt een positieve vermelding. 'Op basis van deze gegevens weet het team het onderwijs af te stemmen op de verschillen tussen leerlingen, voor zowel de instructie als de verwerking.'

Directeur van Rijn zegt dat hij eigenlijk maar één probleem heeft: het grote aantal mensen op zijn school dat te hard werkt. 'Sommige teamleden staan 's ochtends om zeven uur

Van Rijn: 'We laten teamleden doen waar ze goed in zijn.'

voor de deur om op tijd nog een aantal zaken op managementniveau te bespreken.' Echt druk maakt hij zich er niet om, geeft hij toe. 'Hun inzet levert ze vooral energie op en dan maakt het niet uit dat ze weken van soms wel zestig uur draaien.'

Hoe hem het lukt die bovenmatige inzet bij zijn team te bewerkstelligen en ervoor te zorgen dat ze met plezier hun werk doen? 'Door het continuo-rooster, waardoor teamleden 's middags van twee tot vijf de tijd hebben om hun werk voor te bereiden. Door voldoende studiedagen in te roosteren waarop we met elkaar over ons vak van gedachten wisselen.' Maar ook door mensen belangrijk te maken. 'Ze te laten doen waar ze goed in zijn. Er werkt hier iemand die geen enkele opleiding heeft. Ooit deed ze in België iets met de naaldvakken, handwerken. Nu werkt ze hier als begeleider. Laat de inspectie me maar op de vingers tikken omdat dat ze op mbo-niveau werkt en niet bevoegd is als leerkracht. Ik zie vooral een vrouw met geweldige vaardigheden wat betreft het omgaan met kinderen, iemand die haar talent geweldig heeft ontwikkeld.'

Thuisgekomen

Marion Nelissen, specialist techniek, geeft toe dat ze soms wel erg vroeg aan haar werkdag begint. Maar ze beaamt wat Van Rijn zegt, dat het haar zoveel oplevert. Ze werkt zo'n 33 jaar in het onderwijs en heeft, zoals ze zegt, alles gedaan. Ze was groepsleerkracht, intern begeleider, werkte met kleuters en stond in de bovenbouw. 'En nu heb ik eindelijk het gevoel dat ik thuis ben. Als kleuterleidster was ik gewend om uit te gaan van de ontwikkeling van een kind en had ik veel moeite met de overgang naar hogere groepen, naar het meer klassikale onderwijs, waar de kinderen vooral moesten wachten. Ik deed iets en zij moesten het nadoen. Hier kan ik daadwerkelijk inspelen op ieder individueel kind, kunnen kinderen elk kwartaal doorstromen naar een hoger niveau en hoeven

'Angst om te veranderen heerst in het onderwijs'

Een prachtig voorbeeld van hoe het anders kan, dat is basisschool Wittering.nl volgens orthopedagoog en nivoz-directeur professor Luc Stevens. Maar wie denkt dat het onderwijs aan deze school een voorbeeld neemt, heeft het mis. Volgens Stevens zit het onderwijs muurvast. 'Uiteindelijk is het allemaal terug te voeren op de angst voor verandering en in het onderwijs is die angst groot. Leraren zijn bang de controle kwijt te raken en vertrouwen hun leerlingen niet. Zodra kinderen op school komen, worden ze gecontroleerd. Natuurlijk hebben leerlingen een leerkracht nodig. En orde. Ze zouden niet anders willen. Maar we zouden het aan leerlingen moeten overlaten om te laten zien wat ze kunnen. In het huidige systeem worden leerkrachten overbelast, omdat ze alles zelf moeten doen.'

De politiek werpt volgens Stevens misschien wel de grootste blokkade op. 'Door het parlementaire onderzoek van de commissie Dijsselbloem is elke vorm van vernieuwing zelfs teruggezet.' Drie jaar geleden concludeerde deze commissie dat sommige veranderingen in het voortgezet onderwijs ten koste waren gegaan van kwetsbare kinderen. Ook zou een wetenschappelijke onderbouwing van het 'nieuwe leren' ontbreken. 'Sindsdien is de sfeer in de Tweede Kamer grimmig', aldus Stevens. Onderwijsvernieuwingen worden geschuwd en het onderwijs moet 'terug naar de basis'.

Stevens ziet de toekomst somber in. 'We weten dat het anders kan, maar het traditionele onderwijs zal blijven bestaan omdat de overheid het blijft financieren. Er komt zelfs steeds meer geld bij, want veel kinderen vallen uit en leraren zijn overbelast en dat moet gecompenseerd worden.' Om aandacht te vragen voor beter, vernieuwend onderwijs, richtte Stevens

www.hetkind.org op. 'Bedoeld om duidelijk te maken dat kinderen in staat zijn zichzelf te reguleren en als verzamelpunt van empirisch onderzoek op dit gebied.'

Stevens: 'Als je kinderen de ruimte geeft om zelf te ontdekken leren ze ook.'

ze niet een jaar over te doen als ze een bepaald niveau nog niet hebben behaald.'

In het restaurant, een met parasols en vrolijk gedekte tafels ingerichte, open ruimte in het midden van de school, eten een paar meisjes hun tussendoortje. Verderop klauteren kleuters – een term die overigens op Wittering.nl niet wordt gebruikt – in het klimrek in de speelzaal, in de snoozelruimte maakt een groepje muziek met muzikspecialist Marcel Straver. 'Ik vraag me wel eens af waarom we zo'n school niet veel eerder hebben bedacht?' zegt Nelissen. 'Vroeger was ik als leerkracht vooral politieagent of logistiek leider. Terwijl het heel natuurlijk is als mensen, kinderen in dit geval,

iets kunnen doen als ze daaraan toe zijn en niet omdat de leerkracht het bepaalt. Waarom hebben we dat traditionele systeem ooit bedacht?'

Niet te behappen

Het huidige onderwijs is een eenheidsworstenfabriek, stelt Van Rijn. Hij verontschuldigt zich voor die wat gechargeerde typering, maar heeft geen treffender beeldspraak voorhanden. 'Het klassikale systeem is aan het einde van zijn Latijn. Wat heeft dit kind nodig, dáár moet het onderwijs over gaan.' Dat is ook waar het door de overheid bepleite passend onderwijs voor staat. 'Maar voor een leerkracht met een groep van

Gankema: ‘Werken kinderen zelf aan problemen, dan leren ze adequater.’

bijna dertig leerlingen, met onder meer ADHD'ers, nieuwetijdskinderen en autisten, is dat niet te behappen.'

En dus is het op de meeste scholen voor kinderen vooral een kwestie van aanpassen. 'Het onderwijs is gebaseerd op het traditionele model van kennisoverdracht; een systeem van vaste leerinhouden die alle kinderen op hetzelfde moment tot zich moeten nemen', zegt Harry Gankema, adviseur van de onderwijsadviesgroep κΡC. Hij ontwierp het concept van Wittering.nl, alsmede dat van de vernieuwende school voor voortgezet onderwijs Slash 21.

'In het huidige onderwijs is de methode de monopolist en de leerkracht de generalist die alles moet kunnen omdat hij een jaar lang in zijn eentje alle onderwijs verzorgt. Hij is geen teamspeler en de leerling krijgt niet meer dan wat de leerkracht als generalist kan bieden', aldus Gankema.

Niet de methode en ook niet de leerkracht, maar het kind centraal was een van Gankema's voornaamste uitgangspunten bij het bedenken van het concept van Wittering.nl. 'Als je kinderen dwingt te leren wat hen niet interesseert, dan motiveer je ze niet. Werken kinderen zelf aan problemen, dan leren ze adequater en hebben ze er plezier in.'

Breinonderzoek

Gankema krijgt bijval van professor Luc Stevens, orthopedagoog en directeur van het Nederlands Instituut voor Onderwijs en Opvoedingszaken (Nivoz). 'Als je de menselijke ontwikkeling, in dit geval die van kinderen, in een gestandaardiseerd systeem brengt, breng je de potentie geweldig omlaag. Laat een leerkracht een groep instructie geven en een deel zegt: "dit hadden we niet nodig". Een ander deel zegt dat ze het zelf hadden kunnen uitvinden, anderen wisten het al en de rest snapt het niet.'

'Lederwijs buiten de discussie laten'

Een bekend voorbeeld van een vernieuwend schoolsysteem is dat van de lederwijsscholen, die regelmatig negatief in de publiciteit kwamen en sinds vorig jaar officieel niet meer bestaan. Zowel orthopedagoog en nivoz-directeur professor Luc Stevens als Harry Gankema, adviseur van de κΡC-groep en bedenker van Wittering.nl, vinden dat lederwijs buiten de discussie moet blijven over wat goed onderwijs is. Gankema: 'Op de lederwijsscholen bepaalden leerlingen wat ze leerden. Daarmee ontkende lederwijs de functie van een school. Ja, ook op Wittering.nl construeren leerlingen hun eigen kennis, maar dan wel de kennis die de school belangrijk vindt, die hen voorbereidt op de samenleving van morgen.'

Stevens baseert zich, net als Gankema, op breinonderzoek. 'Elk brein is een eigen brein, maar je kunt niet 26 keer instructie geven. En dat is ook niet nodig. Als je kinderen de ruimte geeft om zelf te ontdekken leren ze ook.' Bovendien hebben ze er meer lol in. 'Veel kinderen vervelen zich op school door die groepsaanpak. Sommigen zitten een jaar te wachten tot het leuk wordt.' Wittering.nl telt dan ook veel kinderen die op andere scholen vastliepen. Omdat er geen aandacht was voor hun specifieke zorg- en leerbehoefte, maar ook omdat ze buiten de groep vielen, omdat ze niet meededen aan modetrends. 'Met de meeste leerlingen hier is iets aan de hand, in de breedste zin van het woord. Dyslexie, ADHD, noem het en we hebben het in huis', zegt Van Rijn.

Woest gedrag

Van Rijn noemt het voorbeeld van een zesjarige jongen met 'woest gedrag'. 'Hij zoekt de trammelant telkens op. Met z'n allen helpen we zo'n jongen, we gooien hem er niet uit. Het ligt namelijk nooit aan het kind, een kind is altijd het gevolg van iets. Dat kan genetisch zijn, maar een kind is nooit een rotkind.'

Communiceren is wat ze met deze jongen doen. 'Het is een proces dat we misschien zijn hele schoolloopbaan moeten aangaan. Zo van: 'Luister jongen, als je dit gedrag laat zien, is dat het gevolg.' Maar er zal geen moment komen dat we hem

zeggen dat hij het niet heeft gered. Geen enkel kind hoeft ergens in te passen. Hij mag zichzelf zijn en krijgt de ruimte om zich te ontwikkelen. En dat mag niveau hebben. We gaan niet voor een zeven of een onvoldoende.'

Ouders - Van Rijn spreekt van partners in de opvoeding - zijn lovend over de school, blijkt ook uit het laatste inspectierapport dat dateert uit 2007. Daarin staat: 'De ouders ervaren (...) dat het team het (vaak beschadigde) zelfvertrouwen van hun kinderen zodanig ondersteunt dat zij weer met plezier naar school gaan. (...) Zoals een aantal van hen stelt: "Wij hebben ons kind weer terug."'

